

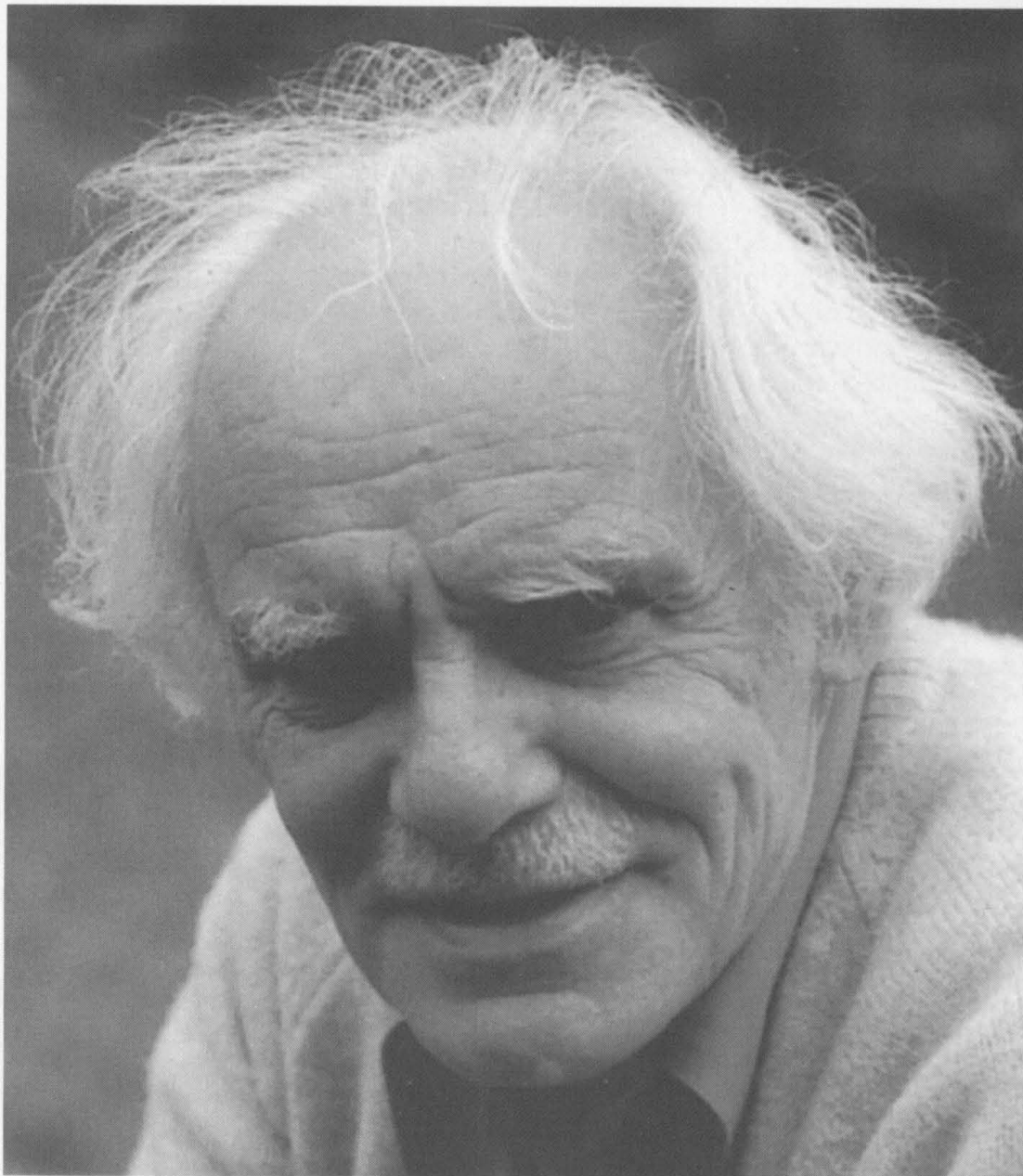
Citation:

C. Vellekoop, Levensbericht F.R. Noske, in:
Levensberichten en herdenkingen, 1997, Amsterdam, pp. 31-34

Herdenking door C. Vellekoop

Frits Rudolf Noske

13 december 1920 – 15 september 1993

Frits Rudolf Noske

In het gezin waarin Frits Rudolf Noske op 13 december 1920 in Den Haag werd geboren, stond muziek centraal. Zijn moeder, Leny Friedländer, was concertpianiste en pedagoge. Zijn vader, Abraham Anthony Noske, eveneens pianist, wijdde zich vanaf 1896 met grote inzet aan zijn ideaal om uitgever van Nederlandse composities te zijn. Hij moest hiervoor grote offers brengen en in 1925, toen zijn fonds niet minder dan 269 titels telde, besluiten zijn activiteiten als uitgever te beëindigen. Vanaf dat jaar waren beide ouders actief als pianopedagoog.

Deze context heeft in sterke mate het leven van de twee getalenteerde kinderen bepaald. Willem Noske, die twee en een half jaar ouder was dan zijn broer en op 13 december 1995 overleed, ontpopte zich al op jonge leeftijd als begaafd violist, kreeg als wonderkind ruime aandacht en maakte naam als kamermuzikspeler en concertmeester van verscheidene orkesten. Frits studeerde in de moeilijke oorlogsjaren 1939-1945 violoncello en muziektheorie aan de conservatoria van Amsterdam en Den Haag en hield zich intensief bezig met het componeren van toneelmuziek en kamermuziek voor strijkers. Na deze praktische en theoretische opleiding begon hij in 1945 met de studie Muziekwetenschap aan de Gemeentelijke Universiteit van Amsterdam. Hij rondde zijn studie in 1949-1950 af met een verblijf aan de Sorbonne, waar hij colleges volgde bij Paul-Marie Masson en materiaal verzamelde voor zijn proefschrift. Terug in Nederland werd hij docent muziektheorie aan de Muziekschool in Bussum (1951-1953), doceerde hij muziekgeschiedenis aan het Amsterdams Conservatorium (1951-1965) en was hij assistent en later bibliothecaris van de Openbare Muziekbibliotheek en Toonkunst-Bibliotheek in Amsterdam (1950-1968). Daarnaast voltooide hij zijn indrukwekkende studie over het Franse lied in de negentiende eeuw *La mélodie française de Berlioz à Duparc*, waarop hij in 1954 cum laude promoveerde bij zijn Amsterdamse leermeester Bernet Kempers. Dit boek, dat in 1970 in herziene vorm in het Engels verscheen, is nog steeds het standaardwerk over dit onderwerp.

Men kan zich niet aan de indruk onttrekken dat vader Noske zijn interesse voor Nederlandse muziek op zijn kinderen heeft overgedragen. In het licht van de gangbare opvatting dat Nederland op muziekgebied in de driehonderd jaar tussen Sweelinck en Diepenbrock geen componist van betekenis had voortgebracht, hebben beide zoons, onafhankelijk van elkaar en ieder op zijn eigen wijze, zich sinds het begin van de jaren vijftig ingespannen die onzichtbare muziekgeschiedenis in kaart te brengen. Zo richtte Willem in 1951 de *Vereniging voor Oude Nederlandse Muziek* op met het doel Nederlandse instrumentale muziek uit de zeventiende en achttiende eeuw te publiceren, en spaarde hij de rest van zijn leven kosten noch moeite bij het verzamelen van Nederlandse muziek. (De unieke collectie met de naam *Musica Neerlandica* die het resultaat was van zijn inspanningen, bevindt zich thans in het Gemeentemuseum in Den Haag.)

De aandacht van Frits Noske richtte zich met name op de composities en theoretische werken die in de periode 1570-1650 in Nederland tot stand waren

gekomen. Zo blijkt al in 1954 uit de stellingen bij zijn proefschrift dat hij zich bezighield met de motetten van Johannes Tollius, met het Wilhelmus en met Constantijn Huygens.

Een jaar later wijdt hij een publicatie aan het orgeltraktaat van Huygens en vindt hij als eerste de oplossing voor twee notatieproblemen in diens *Pathodia sacra et profana* (1647), een verzameling liederen met begeleiding. Gedurende de volgende tien jaren hebben vrijwel al zijn publicaties betrekking op Nederlandse muziek. Bij het voorbereiden van de edities van vocale en instrumentale werken van Sweelincks tijdgenoten, zoals Huygens, Tollius, Padbrué, Hollander, Speuy, en van het klavierboek van Anna Maria van Eyl, levert zijn onderzoek steeds weer ontdekkingen op die hij met name in het *Tijdschrift van de Vereniging voor Nederlandse Muziekgeschiedenis* publiceert. Bij deze vereniging verschenen ook zijn editie van de Nederlandse madrigalen van Padbrué en een band met Sweelincks klavierwerken op wereldlijke melodieën en dansen.

Een belangrijk deel van dit onderzoek moet hij als bibliothecaris van de Openbare Muziekbibliotheek en Toonkunst-Bibliotheek hebben verricht. Als hij in 1965 buitengewoon hoogleraar in Leiden wordt, zegt hij aan het slot van zijn oratie tot zijn studenten: 'Uw nieuwe hoogleraar voor muziekgeschiedenis oefent tevens het beroep uit van bibliothecaris. Van de bibliothecaris wordt wel eens gezegd, dat hij zich volmaakt gelukkig zou voelen in zijn bibliotheek, ware het niet dat hij voortdurend gestoord pleegt te worden door bezoekers'. Na zijn benoeming verandert zijn werkterrein echter drastisch. Vanaf 1965 vervult hij talloze gasthoogleraarschappen, zowel in Europa als in de Verenigde Staten en Australië. In 1968 volgt hij aan de Universiteit van Amsterdam zijn leermeester Bernet Kempers op en richt hij zijn aandacht op een voor de muzikwetenschap geheel nieuw onderzoeksgebied. Die verandering presenteert hij in zijn oratie met de titel *Forma formans. Een structuuranalytische methode, toegepast op de instrumentale muziek van Jan Pieterszoon Sweelinck*. Hij pleit hierin voor een nieuwe methode om muziek te analyseren, omdat de traditionele methodes, waarbij een compositie als een gestructureerd object wordt geanalyseerd, geen recht doen aan het feit dat muziek zich uitsluitend structurerend manifesteert. Wij horen, zingen en spelen muziek niet als gevormde vorm (*forma formata*) maar als zich vormende vorm (*forma formans*). Hij demonstreert zijn methode weliswaar aan de hand van voorbeelden uit de zojuist voltooide Sweelinck-editie, maar zijn internationale faam dankt hij vooral aan het feit dat hij zijn structuuranalytische benadering gaat toepassen op de opera's van Mozart en Verdi. Uit zijn lezingen en werkgroepen kwamen vele artikelen voort die hij in herziene vorm bundelde in *The Signifier and the Signified. Studies in the operas of Mozart and Verdi*, verschenen in 1977, herdrukt in 1990 en herzien en vertaald in het Italiaans in 1993. Dat hij vooral in het buitenland gehoor vond voor zijn structuuranalyse bracht Noske tot zijn alom bekende credo dat de muzikwetenschap in Nederland niets voorstelde. Nu stak Noske, die altijd scherp en helder formuleerde, zijn

mening nooit onder stoelen of banken – iets dat hem niet altijd in dank werd afgenomen – en een flinke mate van theatrale overdrijving paste wel bij zijn flamboyante persoonlijkheid. Toch ben ik van mening dat hij in dit geval de situatie in Nederland verkeerd beoordeelde. Het aantal actieve onderzoekers onder de Nederlandse musicologen is betrekkelijk klein en het is bijna vanzelfsprekend dat ieder van hen zich op een ander aspect van het enorme terrein van de muziekwetenschap concentreert. Het komt slechts bij uitzondering voor dat een musicoloog binnen Nederland een gespecialiseerde gesprekspartner kan vinden. Overigens werd Noske's oordeel tijdens zijn Italiaans-Zwitserse jaren aanmerkelijk milder en volgde hij met belangstelling de ontwikkelingen binnen de muziekwetenschap in Nederland.

Het onderwerp van de voordracht waarmee Noske zich in 1980 aan de Akademie presenteerde, 'Klank en sentiment: De functie van de muziek in de "Gothic novel"' koos hij wellicht met het oog op de interdisciplinaire samenstelling van zijn gehoor. Het is wel opvallend dat zijn belangstelling zich vanaf dat moment andermaal verlegt: het merendeel van zijn artikelen en edities in de jaren '80 is gewijd aan de Nederlandse muziekgeschiedenis van de periode waarmee hij zozeer vertrouwd was.

Na zijn vervroegde uittreding in 1984, onder meer uit onvrede met de vele bureaucratische beslommingen die hem van zijn werk afhielden, vestigt Noske zich in het Italiaans-Zwitserse Airolo. Met zijn niet aflatende nieuwsgierigheid en liefde voor het vak verricht hij in Zwitserland en Italië intensief onderzoek op het gebied van de Nederlandse en Italiaanse religieuze muziek van de zeventiende eeuw. Deze belangstelling vond onder meer zijn neerslag in niet minder dan drie monografieën die in zijn negen Zwitserse jaren tot stand kwamen: *Sweelinck* (1988), *Music Bridging Divided Religions: The Motet in the Seventeenth-century Dutch Republic* (1989) en *Saints and Sinners: The Latin Musical Dialogue in the Seventeenth Century* (1992). Met dit laatste werk bracht hij, net als in zijn dissertatie, opnieuw een terra incognita in kaart.

Vanaf september 1992 was Frits Noske ernstig ziek. Enkele zware operaties mochten niet baten. Dit verhinderde echter niet dat hij tot kort voor zijn overlijden bezig bleef met het voorbereiden van zijn publicaties. Op 13 september 1993 overleed hij in Zwitserland. Hij rust op een klein kerkhof in het dorpje Villa/Bedretto in Ticino.

Bij het voorbereiden van dit levensbericht heb ik dankbaar gebruik gemaakt van de door Sabine Lichtenstein samengestelde bibliografie en van haar bijdrage 'Frits Noske (1920-1993). Ter herinnering' (*Muziek & Wetenschap* 3 (1993), pp. 227-230, evenals van die van Paul van Reijen, "...want ik moet weer aan mijn werk..." Ter herinnering aan Frits Noske (1920-1993)' (*Tijdschrift van de Vereniging voor Nederlandse Muziekgeschiedenis* 44 (1994/1), pp. 3-5.